

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม : กรณีศึกษาสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสม (Mixed Method) โดยระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้ระเบียบวิธีเชิงสำรวจ (Survey Research) และ ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ ผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน ๓๗๑ รูป/คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจก และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง พร้อมผู้ช่วยการวิจัย ระหว่างวันที่ ๑ – ๓๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๕ รวมใช้ระยะเวลา ๓๐ วัน และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ก่อนรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดโดยอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ จำนวน ๓๗๑ ชุด คิดเป็นแบบสอบถามที่ได้รับคืนร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยสำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาผลการดำเนินงาน การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) ตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยมีขั้นตอนดังนี้

- การกำหนดประเด็นการวิเคราะห์
- การวิเคราะห์ตามประเด็นที่จำแนก
- การสังเคราะห์เนื้อหา
- การสรุปและนำเสนอตามวัตถุประสงค์

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เพศของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๒๐ – ๓๐ ปี และ ๓๑ – ๔๐ ปี มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ไม่มีวุฒินักธรรม มีสถานภาพโสด อาชีพพนักงานบริษัท และมีเหตุผลในการเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรม คือ ชอบการปฏิบัติธรรม

๕.๑.๒. ระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการบริหารจัดการ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๒ และเมื่อจำแนกรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด พบว่า ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านวิทยากรมากเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๖ รองลงมา คือ ด้านอาคารสถานที่ มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๗ และด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๓ โดยจำแนกเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านอาคารสถานที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๖ เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับประสิทธิภาพจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ มีการแบ่งแยกประเภทที่พักตามเพศของผู้ใช้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๓ รองลงมา คือ มีความสะอาดร่มรื่นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘ และมีการจัดสถานที่สำหรับการเดินจงกรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕

ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านวิทยากรนั้น โดยรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับประสิทธิภาพจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ เข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๒ รองลงมาคือ สามารถบรรยายให้ผู้ฟังเข้าใจหลักพุทธธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ และมีความสามารถในการเทศนา และบรรยายธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๘

ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการบริหารจัดการนั้น โดยรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๓ เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการสามารถเรียงลำดับประสิทธิภาพจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับ ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจ และเห็นความสำคัญของการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามวิปัสสนาธุระอย่างแท้จริง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๖๐

รองลงมา คือ มีการจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย ที่ชัดเจน เป็นระบบ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๙ และมีการดูแลรักษาความปลอดภัยทั้งภายในสำนักปฏิบัติธรรมและบริเวณโดยรอบ รวมทั้งไม่ดำเนินการในลักษณะเชิงธุรกิจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๓

จากการสรุปผล ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๓ ด้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พอสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพในการ บริหารจัดการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมาก

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการศึกษา การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๑. ระดับประสิทธิภาพในการ บริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการศึกษาเกี่ยวกับระดับประสิทธิภาพในการ บริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ประสิทธิภาพในการ บริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทุกด้าน โดยรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการบริหารที่ดี มีประสิทธิภาพทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้เข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมของ สำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อพิจารณารายด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

ด้านอาคารสถานที่ จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพในการ บริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารหรือคณะทำงานในการจัดโครงการปฏิบัติธรรม ให้ความสำคัญต่อการดูแลรักษาและจัดการสถานที่เป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระวุฒิกัทร เครือวงศ์^๑ ทำการศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการสร้างคามพึงพอใจของพุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรมต่อการให้บริการของวัดต้นสน จังหวัดอ่างทอง” ผลการศึกษาพบว่า ระดับความพึงพอใจของพุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรมต่อการให้บริการของวัดต้นสน จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ใน

^๑พระวุฒิกัทร เครือวงศ์, “แนวทางการพัฒนาการสร้างคามพึงพอใจของพุทธศาสนิกชนที่มาปฏิบัติธรรมต่อการให้บริการของวัดต้นสน จังหวัดอ่างทอง” , วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสตรการ พัฒนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๑).

ระดับมากทุกๆ ด้าน ได้แก่ ด้านที่พักอาศัย ด้านห้องน้ำ ห้องสุขา ด้านสถานที่รับประทานอาหาร ด้านสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ด้านที่จอดรถ ด้านการต้อนรับ และด้านความปลอดภัย

ด้านวิทยากร จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารหรือคณะทำงานในการจัดโครงการปฏิบัติธรรม ให้ความสำคัญต่อการคัดเลือกวิทยากร และฝึกอบรมวิทยากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมโครงการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระภาณุทัต แสนสาคร**^๒ ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมะเพื่อพัฒนาสังคม : กรณีศึกษา อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์” ผลการศึกษาพบว่า การไปศึกษาดูงาน ประชุมเชิงปฏิบัติการ ปฏิบัติจริง และนิเทศติดตามผล ซึ่งได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแล้ว ทำให้พระสงฆ์รู้และเข้าใจในบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมะมากขึ้น รู้และเข้าใจปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการตามบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมะ และมีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถ ความชำนาญ และทักษะในการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่ธรรมะได้อย่างดีเยี่ยม พระสงฆ์สามารถทำงานเป็นทีม (Team) คอยให้คำแนะนำปรึกษาหารือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาปรับปรุงข้อบกพร่องซึ่งกันและกัน

ด้านการบริหารจัดการ จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัด มเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้น ผู้ร่วมฟังเทศน์มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีให้กันและกัน ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารหรือคณะทำงานในการจัดโครงการปฏิบัติธรรม ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการอย่างครอบคลุม และทั่วถึงในทุกๆ ส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระครูไพโรจน์สารคุณ (สุเทพ งามละมัย)**^๓ ศึกษาเรื่อง “ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี” พบว่า เจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีทักษะการบริหารจัดการวัดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๗ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เจ้าอาวาส ในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีทักษะการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิด รวบยอด ทักษะด้านการสอน ทักษะด้านเทคนิคและทักษะด้านความคิด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๔, ๔.๑๒, ๓.๙๑, ๓.๘๕ และ ๓.๘๕ ตามลำดับ

จากการศึกษาประสิทธิภาพในการ บริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะพบว่า การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรม ที่มี

^๒พระภาณุทัต แสนสาคร, “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมะเพื่อพัฒนาสังคม : กรณีศึกษา อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์” , วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ยุทธศาสตร์การพัฒนา) , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๙).

^๓พระครูไพโรจน์สารคุณ (สุเทพ งามละมัย), “ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ) , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ประสิทธิภาพและความสัมฤทธิ์ผลให้แก่ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมได้นั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการจัดการในทุกๆ ด้าน ซึ่งจะสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาสุทธีชัย ชิดโคกสูง^๔ ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานของวัด เพื่อความสงบสุขของสังคมในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติธรรมกรรมฐานที่ดีนั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยในการปฏิบัติ ๔ ประการ คือ บุคคลสัปปายะ การปฏิบัติธรรมแต่ละสำนักต้องมีอาจารย์ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อมีอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานดี มีผู้ปฏิบัติธรรม ที่เข้าร่วมปฏิบัติธรรมมีผู้สนับสนุนการปฏิบัติธรรมอย่างดี ยิ่งแล้ว การปฏิบัติธรรมย่อมสำเร็จด้วยดี อาวาสสัปปายะ สถานที่เป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติธรรม เพราะถ้าสถานที่มีความพร้อมทั้งทางด้านเสนาสนะดี ด้านห้องน้ำ โรงอาหาร สถานที่พัก ถ้ามีความพร้อมการปฏิบัติธรรมย่อมดำเนินไปด้วยดี อาหารสัปปายะ อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมมีอาหารสำหรับเสริมสร้างร่างกายที่มีคุณภาพ และพอเพียงย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมดี และสุดท้ายธรรมสัปปายะ ต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติ ถ้ามีอาจารย์ มีสถานที่ มีอาหารแล้วต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติ เพื่อทราบแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้อง

๒. ผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิภาพ และความมีสัมฤทธิ์ผลให้แก่ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมได้นั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการจัดการในทุกๆด้าน จากการศึกษาเอกสารข้อมูลต่างๆ เข้าร่วมปฏิบัติธรรม สังเกตการณ์เป็นเวลา ๑๐ วัน และจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลเป็นประการสำคัญ สามารถนำเสนอเป็นประเด็นๆ ดังต่อไปนี้

ด้านอาคารสถานที่ จากการสัมภาษณ์พบว่า กลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม สรุปได้ว่าในด้านของอาคาร สถานที่ที่เหมาะสมโดยภาพรวมข้อมูลต่างๆ ทุกท่านที่ได้ประมวลจากการสัมภาษณ์มีความเห็นที่ตรง และสอดคล้องกัน ในเรื่องสัปปายะ คือต้องมีความร่มรื่น สถานที่พัก อาหาร และห้องน้ำพอเพียง มีความสะอาดและมีความปลอดภัยในการอยู่ประพฤติปฏิบัติธรรม

ด้านวิทยากร จากการสัมภาษณ์พบว่า กลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม สรุปได้ว่าในด้านของวิทยากรผู้สอนเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมให้เจริญก้าวหน้า เป็นที่รู้จักกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะความมีภาวะผู้นำ ที่เต็มไปด้วยเมตตาธรรม และข้อวัตรปฏิบัติ จริยวัตรที่งดงาม อีกทั้งมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอด สอนกรรมฐานให้ผู้ฟังเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ง่าย จะยิ่งทำให้เกิดศรัทธาในการประพฤติปฏิบัติธรรมได้มาก

ด้านการบริหารจัดการ จากการสัมภาษณ์พบว่า กลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม สรุปได้ว่า กลยุทธ์ในด้านของการบริหารจัดการ เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเตรียม ในการบริหาร

^๔พระมหาสุทธีชัย ชิดโคกสูง, “การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานของวัด เพื่อความสงบสุขของสังคมในจังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์) , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒).

คน บริหารเงิน และบริหารงานภายใต้หลักพระธรรมและพระวินัย มีระเบียบ ระบบ ความมีน้ำใจ
ไมตรี และความรักสมัครสมานสามัคคี ให้งานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดประสิทธิผล
สูงสุดในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม

โดยภาพรวม จากข้อมูลต่างๆของทุกท่านที่ได้ประมวล จากการสัมภาษณ์มีความ เห็นใน
ด้านต่างๆ สอดคล้องกันในการนำเสนอกลยุทธ์มาใช้ ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้มี
ประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลดียิ่งขึ้นไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรม : กรณีศึกษา สำนักปฏิบัติ
วิปัสสนากรรมฐาน วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมี
ข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับ กลยุทธ์การบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรม ในครั้งต่อไป ผู้วิจัย
ขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑. ด้านก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะวัด ปัญหาที่พบคือ ขาดการดูแลเอาใจใส่
จึงจำเป็นต้องมีนโยบายการตั้งคณะกรรมการควบคุมดูแล ให้มีผู้รับผิดชอบที่เป็นรูปธรรมและเอาใจใส่
จริงๆ ส่วนการที่ทางการให้ความช่วยเหลือน้อยมาก จึงควรทำหนังสือติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น
อบต. โดยจัดทำโครงการเสนอกับทางราชการก่อนดำเนินการก่อสร้าง ตลอดจนชาวบ้านมีส่วนร่วม
ค่อนข้างน้อยจึงจำเป็นต้องมีการประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนและกำหนดนโยบาย พร้อมกับติด
ป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อแจ้งให้ทราบโดยทั่วกัน เพื่อประกาศเชิญชวนชาวบ้าน ให้เข้ามามีส่วนร่วม
อธิบายให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ในการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ

๒. ด้านการพัฒนาวัด ปัญหาที่พบคือ งบประมาณก่อสร้างไม่เพียงพอ จึงต้องมีนโยบายที่
ชัดเจนในการจัดหางบประมาณก่อนที่จะสร้าง โดยจัดหางบประมาณสำรองไว้มากๆ จะได้ไม่มีปัญหา
ภายหลัง ตลอดจนช่วงเวลาก่อสร้าง ควรวางแผนในการก่อสร้างให้เสร็จก่อนเข้าหน้าฝนและวางแผน
ล่วงหน้าก่อนมีการก่อสร้างสัก ๒-๓ ปี

๓. ด้านบุคคลากร ปัญหาที่พบคือ ไม่เพียงพอ จึงควรมีนโยบายการประสานหน่วยงาน
ภาครัฐและเอกชน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ รวมทั้ง ศูนย์ประสานงานสำนักปฏิบัติธรรม
ประจำจังหวัดแห่งประเทศไทย (ศปท.) เพื่อจัดทำโครงการอบรมพระวิปัสสนาจารย์ และอบรม
พระภิกษุใหม่ให้มากขึ้น เพื่อการพัฒนาบุคคลากร

๔. ด้านการบริหารจัดการ ปัญหาที่พบคือ การทำงานยังไม่เป็นระบบทำให้ขาดประสิทธิผล
สูงสุดในการประสานงาน จึงควรมีการประสานหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อจัดสัมมนาและเชิญ
วิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านการพัฒนาบุคคลากรและองค์กรให้ความรู้ในวัดเพิ่มเติม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ควรมีการจัดสถานที่ให้เป็นสัดส่วนมากกว่าเดิม ทั้งในส่วนของห้องพักสำหรับผู้ปฏิบัติ ควรมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น เพื่อไม่ให้เป็นการรบกวนกันในระหว่างปฏิบัติ และสถานที่ปฏิบัติธรรม กับห้องพัก ก็ควรแยกจากกัน ควรมีสถานที่สำหรับปฏิบัติธรรมในอิริยาบถต่างๆ เพื่อให้เหมาะสม ห้องน้ำและที่พักควรมีเพิ่มเติมและแยกเป็นสัดส่วนระหว่างห้องอาบน้ำและห้องน้ำ ควรปรับปรุงความ สะอาดในสถานที่ต่างๆ ควรแยกขยะ และมีการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี ควรมีโต๊ะนั่งทานหรือ สถานที่ สำหรับผู้สูงอายุให้เพียงพอ ห้องนอนควร ติดพัดลมระบายอากาศเพื่อให้อากาศถ่ายเทดีขึ้น ควรเพิ่ม จำนวนสิ่งของที่จำเป็นในการพักอาศัย และควรปลูกพืชสมุนไพร เช่น ตะไคร้หอมเพื่อไล่ยุงในสถานที่ พัก ที่ภาวนา เพื่อสร้างความสบายใจแก่การปฏิบัติธรรมและเกิดผลสัมฤทธิ์แก่ผู้ปฏิบัติธรรมด้วย

๒. ควรเพิ่มเติมการบรรยายหรือวิธีการนำหลักธรรมไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อ กลับไปสู่ครอบครัวหรือที่ทำงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรทำคู่มืออบรมการสอนและสื่อสำหรับ พระเพื่อใช้ในการเผยแผ่ต่อไป ควรจัดพระวิทยากรเข้ามาช่วยในการอบรมปฏิบัติธรรมให้มากขึ้น ควร แยกหลักสูตรสอนสำหรับผู้ปฏิบัติใหม่ ก่อนจะมารวมกันเพื่อความเข้าใจในการปฏิบัติ รวมถึงการใช้ สื่อต่างๆ ประกอบการบรรยายเพื่อให้เกิดความชัดเจนและสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ปฏิบัติธรรมมากขึ้น

๓. ควรมีการบรรยายเกี่ยวกับกฎระเบียบในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรม เพื่อสร้างความ เข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติธรรมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการบรรยายในที่ประชุม หรือรูปแบบ เอกสาร ควรมีการอบรมการสื่อสารถึงกันภายในวัดและส่งเสริมเมตตาธรรม จัดทำองค์ความรู้เพิ่ม ควรให้ผู้บริหารมาดูแลปัญหาผู้ปฏิบัติให้มากๆ พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักการบริหารให้ เห็นได้เป็นรูปธรรม รวมถึงการดูแลผู้ปฏิบัติอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่ต้องมีศักยภาพ นอกเหนือจากความรู้เรื่องการปฏิบัติธรรมแล้ว ควรมีทักษะและวิธีการในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะ หน้าที่ได้ดี มีรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเคารพซึ่งกันและกันของผู้ร่วมปฏิบัติธรรมกันเอง และ ระหว่างเจ้าหน้าที่ด้วย

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอ เสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑. ควรศึกษาจากกลุ่มประชากร หรือกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่านี้ เช่น ระดับจังหวัด หรือ ระดับภาค เป็นต้น เพื่อศึกษาข้อมูลว่ามี กลยุทธ์การบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรม มีความเหมือน หรือแตกต่างจากการวิจัยครั้งนี้

๒. ควรศึกษา การบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรม โดยมุ่งเน้นในด้านต่างๆ ให้มากขึ้น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมต่อไป

๓. ควรศึกษาประสิทธิผลในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ เพื่อพัฒนา วิธีการและรักษารูปแบบ รวมถึงส่งเสริม โครงการปฏิบัติธรรม ให้คงอยู่เป็นโครงการพัฒนาสังคมให้ ได้รับความสุขต่อไป

๔. ควรศึกษาหลักการ กลยุทธ์ และวิธีการในการบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรมที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับหาจุดบกพร่องและแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๕. ควรศึกษาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของแต่ละสถานที่ที่มีรูปแบบต่างกันในด้านต่างๆ เพื่อวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสีย แล้วนำมาปรับปรุงงานวิจัยต่อไป